

Досвід ретроспективної конверсії карткових каталогів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Інформаційне забезпечення фахових потреб освітян є одним із важливих завдань науково-дослідної роботи Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського (ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського). У межах наукового проекту «Організація і методика створення галузевих бібліотечно-інформаційних ресурсів для освітянської галузі України» проведено експериментальну конверсію інформації зі сканованих карток до Системи автоматизації бібліотек «ІРБІС64» (САБ «ІРБІС64»).

Головними чинниками, що визначають важливість завдання ретроконверсії, є:

- втрата картки у картковому каталозі, що може призвести до виключення видань з обігу;
- збереження бібліографічної інформації;
- доступність електронного каталогу для користувача незалежно від місця його перебування й часу;
- запозичення бібліографічних записів іншими бібліотеками з електронних каталогів державних і національних бібліотек після переведення їхніх карткових каталогів у електронну форму;
- проблеми в реалізації таких проектів, як «Створення електронної бібліотеки», «Електронна доставка документів» та «Замовлення книг через електронний каталог» внаслідок відсутності повного ЕК як довідково-пошукового апарату для електронних масивів документів та як засобу для замовлення документів;
- проблеми в реєстрації одиниць зберігання видань, бібліографічні записи яких відсутні в електронному каталозі, у системах обслуговування читачів.

Існують різні методи ретроконверсії карткових каталогів:

- введення з клавіатури текстової інформації безпосередньо з карток або з екрана дисплея та створення структури електронних записів автоматично у MARC-форматі;
- сканування карток з метою створення їх цифрових образів із подальшим створенням машиночитаних бібліографічних записів;
- конверсія з розміткою полів MARC-формату;

– запозичення бібліографічних записів з інших електронних каталогів і доведення власних даних бібліотеки.

Досить поширеним методом є ручний набір записів із клавіатури у відповідну базу даних, незважаючи на те, що це вимагає величезних витрат праці й часу. Інформація вводиться або безпосередньо з карткових каталогів, або з графічного зображення картки, отриманого в результаті їх попереднього сканування.

Останніми роками дедалі поширюється створення імідж-каталогів як один із ефективних засобів ретроконверсії каталогів для бібліотек з великим фондом, який не відображено в електронному каталозі. Також при ретроконверсії набули застосування й методи програмного розпізнавання образів-знаків. Недоліком цього методу є те, що частину зображень вона може не розпізнати: рукописний текст або рукописні позначки, записи з виправленнями, нечіткі тощо.

Через це використовуються змішані технології, коли метод перетворення записів у машиночитні залежить від якості карток, і в одній й тій же бібліотеці технології для ретроконверсії можуть добиратися окремо для кожного конкретного каталогу.

Наразі більшість розробників, які пропонують послуги щодо створення імідж-каталогу, не використовують автоматичне розпізнавання текстів карток і будують каталоги на основі індексування карткових роздільників і суворого збереження порядку проходження сканованих образів карток.

Інше рішення для створення імідж-каталогів, яке будується на основі автоматичного розпізнавання текстів, пропонує Державна публічна науково-технічна бібліотека Росії. Це – окремий модуль ІРБІС Імідж-каталог, який є спеціалізованою версією «ІРБІС64» Повнотекстові бази даних.

Третім рішенням є сканування карток та переведення інформації у певний формат представлення бібліографічних записів, де їх елементи розподіляються по полях цього формату. Таку конверсію каталогу книг ХІХ століття з низькою якістю текстів на картках провела Російська державна бібліотека. У результаті бібліотека отримала не тільки зображення карток, а й масив бібліографічних записів у форматі USMARC.

Створювати електронний каталог для поточних надходжень у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського розпочали у 2003 р., а з 2007 р. віддалені користувачі мали доступ до нього через веб-портал бібліотеки. Наприкінці 2013 р. ухвалені рішення про проведення фірмою «Електронні архіви України» ретроконверсії карткових

каталогів та створення імідж-каталогу на веб-порталі бібліотеки. Цей каталог розглядається як проміжний, тому що надалі планується провести конверсію інформації в UNIMARC-формат з подальшим імпортуванням у БД «Книги» ЕК. У результаті скановано 302 тис. карток з роздільною здатністю 200 dpi у відтінках сірого у графічному форматі JPEG та проведена індексація образів роздільників за полем «назва роздільника». Сканування було двостороннє, оскільки на звороті КК присутні інвентарні номери. Після сканування встановлений веб-додаток для і-каталогу на порталі бібліотеки з можливістю пошуку за роздільниками та послідовним пошуком у межах роздільника – методом послідовного перегляду карток. Імідж-каталог ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського складається з таких 3-х каталогів: Центрального абеткового каталогу документів українською й російською мовами; Абеткового каталогу документів іноземними мовами та Абеткового каталогу філії № 1. Останнє поповнення карткових каталогів, що знайшло своє відображення в імідж-каталозі, здійснено в серпні 2013 р.

У вересні 2013 р. у межах акції «1000 і одна картка», приуроченої до Всеукраїнського дня бібліотек, вищезазначена фірма провела індексацію понад 300 карток за п'ятьма основними полями (автор, назва, відомості про відповідальність, вихідні відомості, обсяг) з наступною конверсією у UNIMARC-формат. Загалом конверсія пройшла успішно, що дозволяє надалі повноцінно використовувати електронний каталог для пошуку і замовлення документів, для створення різних покажчиків тощо.

Отже, ретроспективна конверсія каталогів в електронну форму проводиться для забезпечення збереження і широкого доступу бібліографічної інформації, що зберігається в них, а також може служити для запозичення бібліографічних записів для електронних каталогів інших бібліотек.